

Handläggare
Daniel Selin
Telefon: 08-50825220

Till
Kommunstyrelsen

Remiss av En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Kontorsutlåtande med hänvisning till kort remisstid

Svar på remiss från kommunstyrelsen, Dnr KS 2024/735

Förvaltningens beslut

Socialförvaltningens kontorsutlåtande översänds till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat (KS 2024/735) betänkande av utredningen om lustgas och vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet (En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)). Med anledning av den korta remisstiden svarar socialförvaltningen med ett kontorsutlåtande.

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och ta ställning till hur lustgas ska regleras, se över vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet och analysera konsekvenserna av en eventuell förändring av det övergripande målet för ANDT-politiken.

Utredningen föreslår i korthet följande författningsändringar;

- att en ny lag om lustgas ska införas,
- att bestämmelser om en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid ska införas
- att förbud mot langning tillsammans med straffansvar ska införas
- att det nuvarande matkravet för att få servera alkohol ändras
- att Folkhälsomyndighetens föreskriftsrätt utökas

Förvaltningen ser överlag positivt på de föreslagna förändringarna som presenterats i betänkandet, särskilt de delar som syftar till att stärka skyddet för barn och unga. Det finns viss farhåga om att de föreslagna ändringarna kring alkoholserveringen riskerar att urholka lagstiftningens skyddsintresse men förvaltningen tillstyrker förslaget som sådant.

Förvaltningens kontorsutlåtande översänds till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat (KS 2024/735) betänkande av utredningen om lustgas och vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet (En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)). Med anledning av den korta remisstiden svarar socialförvaltningen med ett kontorsutlåtande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och ta ställning till hur lustgas ska regleras, se över vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet och analysera konsekvenserna av en eventuell förändring av det övergripande målet för ANDT-politiken. Justitierådet Inga-Lill Askersjö förordnades att vara särskild utredare.

Den 25 mars 2024 publicerades utredningens betänkande.

Utredningen föreslår bland annat att:

- en ny reglering av lustgas ska införas,
- bestämmelser om en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid ska införas,
- en förpackning med portionsförpackade tobaksfria nikotinprodukter som säljs till konsumenter (styckförpackning) ska innehålla minst 20 portioner,
- den högsta tillåtna nikotinhalten för båda sorterna av snus ska bestämmas till 12 milligram per gram,
- ett förbud mot langning ska införas,
- tobaksvaror, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter inte ska få förvaras i en kommersiell lokal eller i ett till den hörande utrymme, om produkten inte får säljas i lokalen,
- det nuvarande matkravet för att få servera alkohol förändras något,
- tiden för när matutbudet får begränsas till enklare maträtter ska tidigareläggas till kl. 22.00,
- Folkhälsomyndighetens föreskriftsrätt ska utökas,
- kommersiellt främjande av detaljhandel med och privatinförsel av alkoholdrycker ska förbjudas,
- kravet på informationstexter vid marknadsföring av alkoholdrycker i tryckta skrifter ska utvidgas till att omfatta all sådan marknadsföring oavsett i vilket medium den sker,
- ansökan om serveringstillstånd för alkohol och försäljningstillstånd för tobaksvaror ska göras på ett av Folkhälsomyndigheten fastställt formulär,

- regeringen uppdrar åt Folkhälsomyndigheten att tillsammans med länsstyrelserna utforma en lärarledd utbildning för kommunala handläggare om tillämpningen av alkohollagen och lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter vid tillståndsprövningen,
- länsstyrelsernas och Folkhälsomyndighetens tillsynsbeslut ska undantas från sekretesskyddet i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641),

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Tillståndsenheten och Kompetenscenter Barn och Unga, avdelningen för strategi och utveckling.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är överlag positiv till utredningen och tillstyrker majoriteten av förslagen som presenteras.

Avseende föreslagna förändringar i alkohollagen är det dock inte odelat positivt. Å ena sidan kan utredningens förslag förvisso leda till att fler beviljas serveringstillstånd, å andra sidan finns risken för urholkande av skyddsintresset och konkurrens på olika villkor i restaurangbranschen kan komma att öka (se nedan 5.2.1 *Kopplingen mellan mat och alkoholservering*). Det finns en risk att små förändringar i regelverket, som var och en för sig är till synes små, men som tillsammans successivt urholkar alkohollagen och dess tillämpning.

Nedan följer synpunkter under specifika delar i utredningen.

3. Lustgas

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Stockholms stad har haft problem med lustgasanvändning och försäljning samt nedskräpning och kostnader för återvinning. Förvaltningen står bakom förslagen i remissen då de sannolikt kommer att bidra till minskad konsumtion av lustgas i berusningssyfte.

Det är viktigt att tillsynen omfattar försäljning av lustgas på webben, då köp idag i huvudsak sker via sidor online och sociala medier. Att utredningen föreslår ett straffansvar för de som säljer lustgas i strid mot bestämmelserna är positivt för att kunna verka även mot försäljare/langare som exempelvis direktimporterat lustgas och eller säljer via sociala medier.

4.1 En rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Det är positivt att skapa en normerande lagstiftning som både inkluderar alla nikotinprodukter och som samtidigt inkluderar all

användning under den tid som skolan ansvarar för eleverna på skolan och utanför.

Förslaget främjar elevernas hälsa genom att minska deras exponering för tobak och nikotin. Detta kan bidra till att förhindra tidig tobaksdebut och de långsiktiga hälsorisker som är förknippade med tobaksanvändning. Ur ett ANDT-perspektiv är det av allra största vikt att det förbjuds. Förvaltningen samverkar med flera aktörer inom staden idag och konstaterar att det behövs betydande resurser för att utföra effektiv tillsyn.

Lagförslaget har väckt frågor om vuxnas nikotinanvändning på arbetstid vilket inte avhandlas i utredningen och gärna får förtydligas. Förvaltningen är positiv till att personal som i sin yrkesutövning träffar barn och unga inte bör använda eller synliggöra nikotinprodukter inför de unga de arbetar med. I stadens ANDTS-program 2023-2026 finns flera aktiviteter med som stödjer skolor och verksamheter riktade till unga att arbeta mot nikotinfrihet som norm.

4.2 Minsta antal portioner i en förpackning med tobaksfria nikotinprodukter

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

4.3 Högsta tillåtna nikotinhalt

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

4.4 Langningsförbud

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förslaget om langningsförbud kopplat till tobak och nikotinprodukter är en viktig del i att minska tillgängligheten för barn och unga. Unga kan lätt få tag på tobaks och nikotinprodukter genom att fråga en vuxen, inklusive äldre syskon eller kompisar, om att köpa ut. Detta förslag skulle kunna vara verksamt för att minska antalet vuxna som säger ja till att köpa ut. Sannolikt behövs kommunikationsinsatser för att tydliggöra skillnaden som förslaget medför då det snarare handlar om normerande lagstiftning än förslag som kommer att prioriteras av polisen att arbeta aktivt med.

Lagstiftningen möjliggör en tydligare kommunikation gentemot de som idag inte tar så allvarligt på att köpa nikotinprodukter till minderåriga. Förslagen gör det även möjligt för polisen att förverka tobaks- och nikotinprodukter från minderåriga.

4.5 Förvaringsförbud

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Det finns inget förvaringsförbud i lagen om tobak och liknande produkter eller lagen om tobaksfria nikotinprodukter. Det skapar

också bättre möjligheter att kontrollera att försäljningsförbud efterlevs. Det ökar även polisens möjlighet att agera om produkter påträffas på ett försäljningsställe.

5.1 Alkohollagen är en skyddslagstiftning

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Att uttryckligen i lag framhäva att alkohollagen är en skyddslagstiftning sätter en attityd och en tydlig inramning för tillämpningen.

5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholservering

Kravet på eget kök i anslutning till serveringslokalen.

Förvaltningen instämmer i bedömningen att kravet på eget kök och tillhandahållande av lagad eller tillredd mat ska fortsätta gälla för stadigvarande serveringstillstånd.

Flera olika maträtter ska erbjudas vid alkoholservering.

Förvaltningen ställer sig frågande till ändringen från formuleringen ”varierat utbud av maträtter” till den föreslagna formuleringen ”flera olika maträtter”. Enligt förvaltningen framgår inte den avsedda förändringen genom förändringen av ordval.

Vid praktisk tillämpning av 8 kap. 15§ AL görs som utredningen anger en allsidig bedömning av köket och menyn på serveringsstället i det enskilda fallet. En seriös restaurangaktör ifrågasätter vanligtvis inte nuvarande krav på mat eller dess formulering. Endast sökande som vill komma åt det lukrativa alkoholförsäljningen ifrågasätter matkravet och efterfrågar en mer detaljerad reglering kring bestämmelsen. Förvaltningen befarar att lägre krav på matutbudet kan leda till konkurrens på olika villkor eftersom förändringen kan leda till att enklare verksamheter, som kaféverksamhet, tillåts konkurrera med mer komplexa verksamheter, som restaurangverksamhet, om samma lukrativa alkoholförsäljning.

Ett uppluckrat krav på mat medför i praktiken även lägre krav på kök. Ett lägre krav på mat- och kökskrav går emot grundtanken inom alkohollagstiftningen att alkoholservering ska vara ett komplement till matservering och inte det huvudsakliga målet med serveringstillstånd. En fortsatt uppluckring av matkravet kan få oförutsedda effekter vilket i slutändan motverkar skyddsintresset för lagstiftningen.

Matutbudet ska få begränsas till ett fåtal enklare rätter efter kl. 22.00.

Förvaltningen har inget att erinran avseende den föreslagna tidpunkten om begränsning av matutbudet.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om kraven i 8 kap. 15 §.

Förvaltningen anser att kraven på mat och kök är otydliga, även med en förändring. Att ge regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter räcker inte för att tydliggöra kraven. Förvaltningen ser hellre att det införs ett krav på att föreskrifter ska meddelas än att det finns en möjlighet till det.

5.2.2 Överblickbar yta och högst antal personer som får vistas i en lokal

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om serveringsutrymmens utformning. Förvaltningen anser likt ovan (under rubriken *Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om kraven i 8 kap. 15 §*) att det ska framgå av lagtext att myndigheten ska ge föreskrifter och inte endast har en möjlighet till det.

5.3 Serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell sjöfart

Förvaltningen vill understryka de svårigheter som uppmärksammats av utredningen när det gäller att utöva tillsyn på fartyg.

5.4 Informationstexter om alkoholens skadeverkningar

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Positivt att webbförsäljning och annan försäljning likställs och att marknadsföring inte kan ske med ett eget regelverk i exempelvis sociala medier.

6.3.2 Tillsynen på tobaksområdet

Förvaltningen tillstyrker förslaget men önskar även att man vid utformandet av ett standardiserat ansökningsformulär även ser över näringsidkarnas olika förutsättningar för att skapa någon form av likabedömning. Det gäller såväl bolagstekniska förutsättningar som formulärets allmänna begriplighet för personer med olika kompetens- och språknivåer.

Förvaltningen delar bedömningen att det finns behov av att öka handläggarnas kompetens samt att handläggningen av tillståndsärenden blir mer likvärdig inom landet. Det finns ett behov av en tydligare och starkare statlig styrning för att få en likabehandling och effektiv tillståndsprovning.

Vidare välkomnas en nationellt samordnad utbildning för tobakshandläggare.

7. ANDTS-strategi

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förvaltningen är positiv till att nikotinprodukter har inkluderats i den nationella ANDTS-strategin. Stadens unga använder nikotinprodukter i högre grad än traditionella tobaksprodukter och det är därför av stor vikt för att förhindra framtida skadeverkningar att nikotinprodukter omfattas i det förebyggande ANDTS-arbetet. Även om kunskapsläget i dagsläget är något begränsat avseende långsiktiga skadeverkningar har forskning visat att nikotin är associerat med ökad alkoholkonsumtion och intensivkonsumtion, är kraftigt beroendeframkallande och skadligt för hälsan samt ökar risken att utveckla alkoholberoende. Nikotin är därför mycket viktigt att skydda barn och unga från.

Förvaltningens kontorsutlåtande översänds till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Remiss - En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2024-06-28
Maria Karlsson, Bitr. avdelningschef	2024-06-27